Digital Whisper
Technologic Papers

המאגר הביומטרי

מאת יהונתן קלינגר

חברי הכנסת עוסקים מדי בכניסה והתערבות בחייהם של בני אדם: מחוקקים חוקים בנושא בטיחות בדרכים מבלי שהם מומחים לתעבורה, מחוקקים חוקים בנושאי בריאות מבלי שיש להם את ההבנה בבריאות הציבור ואפילו מתערבים בנושאי אבטחת מידע מבלי שקיבלו הכשרה מתאימה. **האם רק משום שהם מייצגים את רצון העם עליהם להחליט?**

על פי החוק, ידרשו בקרוב כל אזרחי ישראל לתת למדינה לאחסן בצורה דיגיטלית עותק מצילום הפנים שלהם וסריקה של שתי אצבעותיהם המורות. מידע זה ישמר במאגר ביומטרי, אליו תהיה גישה למטרות שיפורטו ועל ידי אנשים שיפורטו. בעוד שלשיטתי המאגר עצמו מהווה פגיעה בפרטיות, הרי שגם אם המאגר לא מהווה פגיעה בפרטיות, האפשרויות לניצול לרעה ופגיעה באזרח הנובעות ממהלך זה הן מהותיות.

חוק שרשרת של הסכמות בין גופים שלטוניים בנוגע לארכיטקטורה שתפעיל את המאגר הביומטרי מתאר את התהליכים שעובר האדם ומנוסח בצורה רשלנית מעט. אולם הבעיה העיקרית היא בכמות האנשים להם תהיה הגישה למאגר. למרות שלל ההצהרות של מחוקקים כי המאגר יהיה מאובטח ברמה 11, סביר להניח כי לא היינו מסכימים לכך אם היינו מודעים לעובדה שלכמה עשרות אלפי אנשים תהיה גישה למאגר המדובר. כמו כן, סביר להניח כי אף אחד לא היה מאמין שמאגר המאפשר גישה לעשרות אלפי אנשים לא יפרץ לעולם.

מי הם האנשים שיכולים לגשת למאגר הביומטרי? ראשית, עובדי משרד הפנים. החוק מזכיר נטילה של אמצעי זיהוי; הוא מסמיך את עובדי משרד הפנים **לטול** מידע ביומטרי מאזרחי המדינה, וקובע כי האמצעים יועברו לרשות להכללתם במאגר ולמרכז ההנפקה כדי להנפיק לאדם תעודת זהות ביומטרית. מעבר לעובדי משרד הפנים, גם למרכז ההנפקה, גוף שמוסדר על ידי סעיף 4 ואינו מוגדר בחוק כרשות ממשלתית, ישנה גישה למאגר. מעבר לכך, ואולי הצעד האירוני ביותר הוא שנהלי אבטחת המידע שמופיעים בחוק לא מסדירים יתר על המידה את היכולת לפקח עליו, כי מרכז ההנפקה הופיע לראשונה רק בדיון מיום 12.07.2009. באותו הדיון התברר כי משרד החוץ, שעד כה הנפיק מסמכי נסיעה רשמיים

(דרכון דיפלומטי) לא יוכל לעשות זאת, אלא שהכל יהיה חייב לעבור דרך אותו מרכז הנפקה. באותו הדיון עלתה שאלת ה-"גישה" למאגר בפעם הראשונה, כאשר אנשי משרד הפנים סתרו את עצמם והסבירו כי אין גישה למאגר, אך יש גישה למאגר.

הנה קטע מן הדיון:

היו"ר **מאיר שטרית**: אנחנו מדברים על הרכשה ראשונה. בהרכשה ראשונה כשאדם בא, נותן טביעת אצבעות שלו, מצלמים את הפנים שלו.

יהונתן קלינגר: והרכשה ראשונה תתבצע בקונסוליות, ולכן כן תצטרך להיות איזשהי גישה למאגר.

היו"ר **מאיר שטרית**: **אין לאף אחד גישה למאגר**.

ניסים אליאסף: גם למשרד הפנים אין גישה למאגר. אם הכוונה של גישה למאגר זה באון ליין, גם למשרד הפנים אין גישה באון ליין.

יהונתן קלינגר: למשרד הפנים יש, לפי סעיף 13.

ניסים אליאסף: **אין גישה באון ליין**.

נירה לאמעי: אז איך מעבירים את ההרכשות מהקונסוליות?

ניסים אליאסף: אנחנו אמרנו שנבוא ונציג את זה אחרי שיש לנו---

(...)

יהונתן קלינגר: אז אני שואל, איך אתה מונע הרכשה כפולה בקונסוליות בחוץ לארץ?

ניסים אליאסף: מביאים את הביומטריה לארץ בדרך של דיפ, כמו שהוא אמר ,ומעבירים את זה למאגר ובודקים ש---

יהונתן קלינגר: כלומר הכל יבוצע בדואר, דואר דיפלומטי אבל דואר.

עופר ישי: **לא בהכרח בדואר. יש היום מערכת תקשורת מסוימת בין משרד החוץ לבין משרד הפנים, ופה אנחנו נכנסים לשיטת המימוש** ,אז כמו שנאמר פה, זה יכול להיות בצורה של מדיה מגנטית ואופ ליין, זה יכול להיות באיזה שהיא העברה מוצפנת ומוסדרת כפי שקיים היום לנושאים אחרים. בסופו של דבר זה יגיע וזה יגיע למשרד ה... היום התקשורת היא בין משרד הפנים למשרד החוץ ומשם זה יעבור למאגר, ואז תיעשה הבדיקה, ואם יתגלה שיש כפילות, אז לא ינפיקו לו את הדרכון הנוסף. זו הכוונה פה.

יהונתן קלינגר: **אתה אומר שתהיה תקשורת מול משרד הפנים ומשם מול המאגר?**

עופר ישי: **כן** .אני מסייג את דבריי, כמו שנאמר פה ממשרד הפנים, אז הם רוצים לבדוק את זה, אז יש פה מספר דרכים של מימוש, זה לא משנה את התהליך העקרוני, זה יגיע בין אם זה דרך

משרד הפנים או ישירות, זה לא משנה, זה יגיע ותתבצע הבדיקה, זה מה שנאמר פה. ולא באון ליין.

מעבר לכך, ההגדרה של מערך ההנפקה הוספה רק בדיון של 19.07.2009, לאחר שהתברר כי הצעת החוק המקורית כלל לא כללה יכולת להקים מערך כזה. השאלה של כיצד מערך ההנפקה "ניגש" למאגר ולמידע הביומטרי על מנת להנפיק את תעודת הזהות היא גם שאלה שטרם נפתרה, אך טלאי החוק אמורים לכסות עליה. בדיון מיום 09.07.2009 עלתה הסוגיה לראשונה, כאשר בקריאה ראשונה של החוק, הבינו אנשי משרד הפנים כי החוק כלל לא מייצג את הארכיטקטורה שהם רצו ליישם. המידע שנלקח מהאזרח נאגר בשני מקומות: על התעודה ובמאגר הביומטרי; הן בתעודה והן במאגר נשמרים הן האמצעים הביומטריים (תמונות מקור) והן הנתונים הביומטריים (חתימות או HASH). המידע במאגר ובתעודה אמור להיות זהה, לפחות לכאורה. מערכת הגישה למאגר מסובכת, וכוללת מספר גישות למאגר, בצו בית משפט וללא צו בית משפט. ראשית, ללא כל צו וללא הגבלה על גישה הינה הגישה לפי סעיף 21. סעיף 21 מסביר כי הרשות "תאפשר להן [לרשויות הבטחון -י.ק] גישה למאגר הביומטרי". השאלה מהי גישה היא לא שאלה פשוטה; וככל הנראה חשאיותה של הגישה (שגם לא מתקיימת למשרד החוץ, כאמור)

בדיון שנערך בועדה ביום 20.07.2009 אלה היו ההסברים:

היו"ר **מאיר שטרית**: בסדר, אור השמש לא מתאים לדברים סודיים.

(...)**יהונתן קלינגר**: מה זה גם 'תעביר מידע מתוך המאגר'? זה יכול להיות מכל המאגר.

איתן כבל: מר גבע עדיין באמצע הדברים שלו ואחרי זה נתייחס, כי אני עדיין לא נחה דעתי.

דני גבע: הסעיף הזה בעצם מנוסח אחרי שנבדקו כל האפשרויות האחרות ועל מנת לאפשר לנו לסבול לפי הצרכים שלנו. מה שאני רוצה לומר זה שמה שאנחנו יוצרים פה, עם הנפקת התעודות הביומטריות והקמת המאגר, זה משהו חדש שלא היה קיים קודם. המצב החדש שנוצר, במצב הזה אנחנו חייבים להמשיך ולפעול למילוי תפקידנו וייעודנו.

(...)

נירה לאמעי: כשהם אומרים 'תאפשר להם גישה למאגר', הכוונה היא שיוכלו פשוט להיכנס למקום שבו נמצא... יהיו להם הרשאות גישה למאגר? כשאומרים 'תאפשר להם גישה', הרי זה לא רק להעביר להם---

היו"ר **מאיר שטרית**: לא בתקשורת.

נירה לאמעי: אז מה זה תאפשר להם גישה למאגר?

ניסים אליאסף: יכולים לבוא למאגר, לקבל מידע.

(...)

ניסים אליאסף: למאגר לא יהיה תקשורת.

היו"ר **מאיר שטרית**: אז אולי תשנו את המילה 'גישה'.

נירה לאמעי: אז מה זה גישה?

דני גבע: **לא משנה מה זה גישה**, המילה 'גישה' חייבת להישאר, כי בחנו את כל האפשרויות---

היו"ר **מאיר שטרית**: תסביר.

דני גבע: אדוני, יש דברים שאני לא יכול לפרט.

עומדת כאן גישה ששירות הבטחון אינו מסוגל לפרט ולפיה הוא דורש גישה למאגר הביומטרי. מעבר לסעיף 21, שמאפשר גישה, החוק מאפשר לשוטרים לטול אמצעי זיהוי מאדם הנמצא לפניהם ולהשוותם מול מידע במאגר. גם כאן, הדרך בה ההשוואה תבוצע אינה ודאית; גם כאן, הורגע הציבור כאילו אין גישה למאגר על ידי המשטרה. בדיון מיום 07.07.2009 נאמר:

היו"ר **מאיר שטרית**: איך זה עובד? מה עושה השוטר שצריך לקבל זהות?

נסים אליאסף: **הוא מעביר את טביעת האצבע אלינו, למאגר. המאגר לא חשוף לאינטרנט, כלומר, לא חשוף לתקשורת בכלל אלא הוא בפני עצמו**. לוקחים את טביעת האצבע ובודקים אותה מול המאגר. במידה שיש זיהוי כזה, יש איזשהו קוד שאנחנו יודעים אותו ודרך הקוד הזה פונים למערכת אחרת. המערכת האחרת בטלפון תיתן את השם שלו.

היו"ר **מאיר שטרית**: זאת אומרת, זה מה שאני אומר מהתחלה ואתם מנסים לתקן אותי שלא לצורך. כאשר המשטרה צריכה לפנות לזיהוי אדם, זה השימוש היחידי שהמשטרה עושה בקשר לאדם בלתי מזוהה, היא פונה לרשות, לגוף אחר ברשות, הרשות בודקת אם הטביעה הזאת בכלל מופיעה במאגר, אם יש אדם כזה במאגר. אם זה אדם שבא מחוץ לארץ, הסתנן לארץ ולא יודעים מי הוא.

(...)

נירה לאמעי-רכלבסקי: מה זה מעביר את הבקשה לטביעה? כל טביעה? את הקוד הדיגיטלי של הטביעה?

נסים אליאסף: הוא מעביר תמונה של טביעת האצבע.

נירה לאמעי-רכלבסקי: הוא מעביר את זה בתקשורת או ברשת?

יורם אורן: **הוא מעביר את זה בתקשורת**.

מעבר לגישה זו הקיימת למשטרה, שהיא לא און-ליין אך באורח פלא מאפשרת קבלת טביעות אצבע באמצעות הטלפון, מוסמך בית המשפט לאשר העברה של "נתונים או אמצעים ביומטריים הכלולים במאגר הביומטרי", לצורך חקירת עבירות, מניעתן או לצורך העברת המידע לרשויות אכיפה מחוץ לישראל (סעיף 17). כלומר, מקרים בהם רשויות חקירה כמו ה-FBI ידרשו מישראל את מלוא המאגר (שנכנס תחת ההגדרה של "נתונים או אמצעים ביומטריים הכלולים במאגר הביומטרי"), ישראל תתן או תהיה חשופה לסנקציות דיפלומטיות.

כפי שניתן להבין, המאגר הביומטרי מיישם בצורה ייחודית את המילה "גישה"; במיוחד בשים דגש על מדיניות אבטחת מידע סבירה. כמות האנשים להם תהיה *גישה* כלשהי למאגר (בין אם כתיבה בלבד או קריאה בלבד) היא עצומה את מלוא פקידי משרד הפנים, כל שוטר במשטרת ישראל, כל עובדי שירות הבטחון וכל שוטר במשטרה הצבאית. מעבר לכך, יכולים להווצר מאגרים נוספים אשר לא יהיו כפופים לאותן סנקציות הקיימות בחוק על מעבירי המידע מהמאגר.

השאלה **"מהי גישה"** היא שאלה משפטית שצריכה התייחסות נקייה. המילה *Access* מוגדרת על ידי מיליון מירים-ווובסטר כחירות או יכולת להשיג או לעשות שימוש במשהו. גישה, תחת ההגדרה הזו, אינה מסוג הדברים שראוי לאפשר לעובדי מדינה, ובמיוחד לא לעשרות אלפים מהם. ברור שאותה אווירה, בה גורמים אזרחיים וממשלתיים יהיו בעלי גישה, נקודות הכשל והיכולות לאבטח את המאגר יהיו אפסיות. בעוד ש**מאיר שטרית** טוען כי המאגר עשוי להפרץ, אך אין לאדם אינטרס לעשות זאת, כל בר-דעת מבין שמערכת אליה יש גישה לעשרות אלפי אנשים אינה יכולה להיות מוגנת.

עכשיו, מה נותר לעשות? בשנתיים הקרובות החוק לא יבוא למימוש סופי אלא יוחל על בסיס בחירה בלבד. במידה והניסוי הביומטרי לא יצליח, כי לא מספיק ירשמו, כי המידע ידלוף, כי כל דבר אחר יביא אותם לכדי הגיון, אז נוכל עוד לשמור על מידע בטוח, על פרטיות ועל העתיד שלנו.

לפרטים נוספים על המאגר הביומטרי, על מטרותיו והשלכותיו על פרטיות האזרח במדינת ישראל, מומלץ לעיין באתרים של המרכז לעצירת חוק המאגר הביומטרי וכן באתר של האגודה לזכויות האזרח.